

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres van de Redactie: Ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

„Jezus het Rustpunt”

Toespraak, gehouden voor de microfoon van de N.C.R.V. in het programma: Uit de Bijbel, op maandag, 12 juni, 1967 te 4 uur n.m., over Matth. 11 : 28-30.

Onrust is een kenmerk van ons mensleven. Onrust, tengevolge van het feit, dat we vermoeid en beladen zijn; vermoeid en beladen door de dienst aan de afgoden, die produkten van onze hand of van ons verstand.

Vermoeid en beladen . . . in het oog van Góð.

De Heere Jezus zegt niet: „Komt tot Mij, gij die u vermoeid *gevoelt*”; maar: „Komt tot Mij, allen, die vermoeid en belast *zijt*”.

Góð ziet ons als een karavaan van zwaarbeladen lastdieren, reisvaardig voor de tocht naar het paradijs van de rust. Maar God weet, dat onze eigen weg in de woestijn zal dood lopen, dat we nooit *de* rust zullen vinden.

Daarom roept de Heere Jezus ons hier toe: Hij roept ons terug.

Jezus zegt: Begint niet aan uw reis; komt tot Mij . . . !

Dit woord is gesproken in oorlogsomstandigheden. Zopas heeft de Heere Jezus de Joodse steden, waaraan Hij de meeste zorg had besteed, vervloekt met Zijn: „Wee u!”

Deze steden hadden de Heere Jezus verworpen, Hem afgewezen, en gekozen vóór de leer van de Farizeën en schriftgeleerden.

Toch verliest deze uitgewezen zaligmaker daardoor de moed niet. De Heere Jezus heeft in de afwijzing door de Joden iets gehoord; Hij heeft daarin het welbehagen van de Vader beluisterd: „Ik dank U, Heer van hemel en aarde, dat Gij deze dingen voor de wijzen en verstandigen verborgen hebt; ja Vader, alzo is het een welbehagen geweest voor U . . .”

En na dit dankgebed gaat de Heere Jezus nog een stapje verder: De Heiland verklaart niet alleen, dat Hij het volkomen ééns is met het welbehagen van God, maar ook, dat Hij volkomen ééns is met God: „Alle dingen zijn Mij overgegeven door de Vader en niemand kent de Zoon dan de Vader en niemand kent de Vader dan de Zoon en wien de Zoon het wil openbaren . . .”

De Heere Jezus is door niemand minder dan door Godzelf naar deze onrustige wereld toegezonden, om, met goddelijke volmacht, het evangelie van de ware rust te prediken.

En kijk, als zodanig spreekt de Heere Jezus de woorden: „Komt tot Mij . . .” Hij spreekt deze woorden in de kwaliteit van Gods Gevolmachtigde: Gods Zoon; de goddelijke Wijsheid van het Spreukenboek, van Spr. 9 is hier aan het woord.

Deze goddelijke Wijsheid roept tegen Mevrouw dwaasheid in: „Hierheen . . . hier moet u zijn om de rust echt te vinden”.

Mevrouw dwaasheid nodigt ook. Bij monde van de Farizeën en schriftgeleerden. En velen, de meesten, luisteren naar haar stem. Maar de slachtoffers weten niet, dat op de weg van Mevrouw dwaasheid schimmen zijn,

die de mensen met lege handen laten staan . . . en dat die weg neigt naar de dood. (Spr. 9.)

Wát was immers de fout van de Farizeën en schriftgeleerden?

Hun fout was, dat ze Gods wet hadden losgemaakt van Gods bedoeling; dat ze die wet teveel hadden losgemaakt van Godzèlf!

Ze hadden die wet zo tot een afgod verlaagd. En een afgod jaagt de mensen op, jaagt ze voort, maakt ze onrustig en angstig. Een afgod werkt met het keurslijf en met de zweep. Een afgod is keihard, gevoelloos en koud. Zo'n afgod maakt de mensen tot hoogmoedige slaven, die groot denken van zichzelf en die alles neertrappen, wat zich tegen hun afgod verzet.

Er zijn ook vandaag vele afgoden in deze wereld: de afgod van het materialisme, de afgod van het eigen ik en de eigen eer; de afgod van het ras. De Heere Jezus heeft hier vooral op het oog de godsdienstige afgod, waar de steden van Israël zich diep voor bo-gen.

De godsdienst kan ons uitermate aftobben, moe en angstig maken. De godsdienst, die niet is naar de wil van God.

Zo'n godsdienst jaagt de mensen voort en maakt ze onzeker en benauwd.

Zo'n godsdienst kan een ware terreur worden: compleet met barse commando's en knallende zweep.

De een leraart: Ik moet eerst weten, of ik uitverkoren en wedergeboren ben . . . vóórdat ik hoop voor mijn ziel mag koesteren. De ander vraagt zich af: Zou-ik wel genoeg goede werken hebben gedaan, wel goed genoeg zijn, om voor de zaligheid in aanmerking te komen?

De Zoon van God . . . die het alleen maar weten kan . . . zegt: Onzin; u mag nooit de wet, de wedergeboorte, de verkiezing, de goede werken tot zelfstandige grootheden maken, los van Mijzèlf, de Zoon van Gods welbehagen, die u de Vader verklaart. Anders buigt u voor menselijke maaksels, voor . . . vrome . . . afgoden!

Komt tot Mij, vermoeiden en beladen . . . Ik zál u rust geven.

Wat is dat een verlossend woord voor ons, die zovaak in geklaag en getob onze geloofsweg gaan.

Dit woord veronderstelt, dat de Heere Jezus er is, ook nu. Hij spreekt ons aan; Hij buigt zich tot u over; Hij is voor u bereikbaar.

De Heere Jezus is zo anders dan wereldberoemde figuren. Wanneer zij ons land bezoeken, houdt de politie de mensen op een afstand. We mogen de topfiguren slechts zien van uit de verte, terwijl ze ons toewuiven vanaf een bordes.

Maar de Zoon van God komt vanmiddag in uw ziekenkamer, bij uw sterfbed, in uw eenzame vertrekje, uw gevangeniscel; maar ook in uw werkplaats, in uw studeerkamer. Hij legt Zijn hand op u en zegt: Komt tot Mij. U moet bij Mij zijn; Ik zal u rust geven.

Christus dringt ons zo tot een keus. De keus vóór Hem.

Een keus, die de moeite waard is. Hij zal metterdaad rust geven: echte rust.

Wie vóór Jezus kiest, komt niet bedrogen uit. Op Gods weg zijn geen schimmen; aan het eind van die weg staat de Vader, die Zijn opgejaagde kind met open armen ontvangt: Het zal u niet berouwen, de keus van 't smalle pad . . . !

Mag ik dan zomaar komen!, zult u vragen.

Neen . . . dat mag niet zomaar en dat kan ook niet zomaar. Dat mag, u moogt komen, omdat Jezus, Godzèlf, het zegt. En u kunt tot Hem komen, wederom omdat Jezus dit zégt . . . de opperste Wijsheid: God in het vlees verschenen . . .

Jezus . . . het Rustpunt . . . !

Hij nodigt u. En daarom mag u komen.

Neemt dan Zijn juk op u en Zijn last.

Christus' juk is geen keurslijf; geen martel-instrument. Maar het is een middel . . . om de last te dragen.

De last, die HIJ oplegt, is Zijn leer. Die last is, wat Jezus ons, ook nu, zégt.

Deze last is licht. En daarom is Jezus' juk zacht.

Want Jezus is zo gewoon, zo vol erbarming over u bewegen.

Hij is niet hoogmoedig, maar zachtmoedig; niet keihard, maar nederig van hart.

Jezus wil u, ja ook u, hébben voor Zijn toekomst, voor de rust.

Met de bedoeling, dat u vanmiddag tot Hem zult komen, sprak Hij u toe.

Er is in deze wereld ontzettend veel propaganda. Mevrouw dwaasheid roept tegen de Wijsheid van God: „Hier moet u zijn; ik heb de oplossing voor uw vele vragen.”

Wanneer we al die stemmen beluisteren, weten we tenslotte niet meer, waarvoor we kiezen moeten. Ze beloven allemaal maar raak. En ook hiervan wordt een mens zo ontzettend onrustig en moe.

Er juicht één toon, er klinkt één stem . . . dwars door het geroezemoes om ons heen: 't Is de stem van Jezus, de Zoon van God, Die zegt, dat we bij Hemzèlf moeten zijn.

Helaas wordt deze roepstem door de meeste mensen niet opgevolgd. Zij kiezen, O ver dwaasden, vóór het leven de dood . . . al heten ze ook wijzen en verstandigen.

Voor hen zijn deze dingen trouwens ook verborgen, want alzo is het een welbehagen geweest voor God.

Alleen de kinderen horen en gehoorzamen. Zij laten zich door geen afgoden de wet lezen; zij laten zich niet van Jézus aftrekken.

Ze luisteren naar Jezus. Naar Zijn nodiging, naar Zijn leer. Ze komen tot Hem.

En vinden de rust.

Luistert daarom als kinderen nú naar de stem van de Zoon van God. Wie die stem gehoord hebben, zullen leven (Joh. 5 : 25b.) Want Jezus belooft ons: Gij zult rust vinden. Bij Mij. De rust, die overblijft voor heel het volk van God.

En Hij, Godzèlf, staat met heel Zijn wezen voor de betrouwbaarheid en voor de vervulling van deze belofte in.

Oldenzaal.

C. Bakker.

Geen aanloop voor sektarische Theologie

Een overgenomen artikel

Eén van de door mij meest hooggeachte collega's, ds. H. Bouma te Assen, heeft in het kerkblad van Assen een artikel geschreven over de kerk en de uitverkiezing, waarin hij de uitdrukking van de Heidelbergse Catechismus: tot het eeuwige leven uitverkoren, welke uitdrukking daar van de kerk gebruikt wordt, nader onder de loupe neemt.

Hij wijst de gedachte af, dat deze typering zou inhouden, dat **alle** uitverkoren gelovigen leden zijn van Christus' kerk. Iemand had dat n.l. geschreven.

Ds. Bouma stelt daar tegenover, dat de Catechismus spreekt over de verkiezing van de **gemeente** en niet over die van **personen**. Zijn conclusie is: De Catechismus belijdt hier niets over eventuele uitverkoren gelovigen, die buiten de kerk zijn. Hij zegt ook niet, dat „**alle** uitverkoren gelovigen leden zijn van Christus' kerk”; evenmin, dat zij dit zouden zijn „zodra ze gaan geloven, door dat geloven”, zoals de door hem op hoffelijke wijze bestreden scribent had beoernd.

De zaak is interessant en belangrijk genoeg. Natuurlijk **niet** nieuw, want de eeuwen door is nagedacht en geschreven over het verband tussen kerk en uitverkiezing. Men kan daarvoor al bij de Reformatoren terecht. Bij Luther, zowel als bij Zwingli en bij Calvijn.

Maar hoe belangrijk deze zaak ook is, ik zou er waarschijnlijk niet op zijn ingegaan, als er nog niet iets anders aan de hand was. Ds. Bouma spreekt in verband met het door hem afgevoerde standpunt over het leven bij een ander „kerk-begrip” en hanteert daarbij de uitdrukking: licht van de belijdenis afgevoerd worden.

En hij brengt daarbij ter sprake de noodzaak om enkel en alleen onze kerkelijke belijdenis te blijven naspreken; dat is nodig, willen we de enigheid van het ware geloof zoeken te bewaren.

Hij had er intussen reeds op gewezen, dat op de achtergrond van de huidige kerkstrijd als belangrijke vraag staat: hoe denkt ge over de kerk.

Nu de kwestie in dit klimaat is gesteld, wil ik er toch graag wat van zeggen. Temeer daar het Gereformeerd Gezinsblad van 5 aug. j.l. het gehele artikel opnam in zijn Persschouw en het aldus onder de aandacht van duizenden heeft gebracht. De redactie achtte het blijkbaar te passen in haar campagne voor „belijdenis handhaving-met-kerkscheuring”, zie de regelmatige opgave van de kerkdiensten van groepjes, die zich van de kerk hebben afgescheurd, een feit, dat tot zeer ernstig nadenken stemt. Men houde de koers van dit blad goed in de gaten!

Kerk en uitverkiezing

Allereerst nu iets over de kwestie zelf.

Ds. Bouma wijst erop dat de Catechismus niet spreekt over uitverkoren **mensen**, maar zegt dat de **gemeente** uitverkoren is en dat betekent dan dat zij onmetelijk rijk is. Tot niet minder dan **het eeuwige leven** uitverkoren. Men mag hier er aan denken, dat de poorten der hel machteloos tegenover haar zijn, Matth. 16:18.

In dit verband haalt ds. Bouma verschillende Bijbelplaatsen aan, die spreken over de verkiezing van Gods volk en van de gemeente (Dt. 7:6; 14:2; 1 Kor. 1:27-29; 2 Joh. 1 en 13). En hij herinnert eraan, dat, hoeveel een groep is uitverkoren, niet allen, die tot die groep behoren het doel van die verkiezing bereiken of vervullen (Joh. 6:70 Judas).

Dit is waar, allemaal waar, maar het bewijst nog niet het recht om met betrekking tot zondag 21 de onderscheiding te hanteren: uitverkiezing van de gemeente — niet van mensen. Want dezelfde bijbel spreekt op andere plaatsen van de uitverkiezing van **mensen**, zulks ook in de adressering van brieven, 1 Petr. 1:2 en in dezelfde brief wordt gezegd: gij zijt een uitverkoren **geslacht**, 2:9. Groep en mensen is niet steeds een tegenstelling of als onderscheiding te hanteren.

De vraag, hoe de uitdrukking: uitverkoren, van de gemeente gebruikt in zondag 21 van de

Catechismus, is te verstaan is hiermede nog niet beantwoord.

We zullen wel verstandig doen met na te gaan wat de opsteller zelf over de kerk zegt, zoals dat blijkt bv. uit de grote Catechismus van Ursinus. Vraag 113 van deze Catechismus luidt: Wat is de **Kerk**, waarvan gij gelooft, dat zij bestaat? Het antwoord is: zij is de vergadering der mensen, die door God tot het eeuwige leven uitverkoren, en door den Heilige Geest wedergeboren, de zuivere leer des Evangelies met een waar geloof omhelzen enz.

Hier slaat de uitverkiezing dus duidelijk op de **mensen**, niet op de gemeente als groep **in onderscheiding van**: op de mensen.

Slaan we nu het Schatboek op ter verklaring van de Catechismus, zoals dat is opgemaakt uit de Latijnse lessen van Ursinus zelf door David Pardeus en vertaald door de scriba van de grote Synode van Dordt, Festus Hommius — ik heb de uitgave van 1685 — dan vinden we direkt al de aanwijzing van de eeuwige verkiezing Gods, waarop de gemeente steunt, met verwijzing naar 2 Tim. 2:19, waar niet de „groeps-gedachte” maar het **persoonlijke** element aanwezig is. Verder vinden we een verwijzing (van Spiljardus) naar de Dordtse Leerregels waarin gesproken wordt van de vergadering der uitverkorenen. De kerk wordt dan verder omschreven als: De gemeente Gods is een vergadering der mensen van eeuwigheid tot het eeuwige leven van God verkoren.

Heel het onderscheid: gemeente-mensen, door

G. Janssen

ds. Bouma gehanteerd, valt hierop eenmaal uit de toon: De **gemeente** is een vergadering van **mensen** van eeuwigheid... verkoren.

Daarna volgt dan het spreken over de onzichtbare kerk, als de vergadering der uitverkorenen en wedergeborenen. Want reeds in de Reformatie-tijd hield men er rekening mee, dat in de „zichtbare kerk” kaf onder het koren was. Vandaar het spreken over de onzichtbare kerk: de zuivere kerk! of de kerk, zoals God ze ziet. Maar dan ook: de kerk der uitverkorenen! Men denkt dan bij de kerk aan de persoonlijke verkiezing.

Een eindje verder lezen we: Deze Raad Gods uitvoert de Zone Gods, de Middelaar, mediatelijk, dat is, door het middel van een ander, beroepende en met geloof begiftigende **alle uitverkorenen** Hem van den Vader gegeven.

Natuurlijk zat men toen al met de moeilijkheid van uitverkorenen en gelovigen, die toch niet behoorden tot de „Sienlicke Gemeente”, terwijl toch buiten de kerk geen zaligheid is.

De „oplossing” die genoemd Schatboek geeft, is deze: Van alle uitverkorenen geldt — zij worden nog al te zamen ten laatste geroepen, en worden lidmaten der gemeente, eer ze sterven!

Vragen ook toen te over, maar men gaf niet de oplossing: de kerk is een **deel** van de uitverkorenen of gelovigen. Dáár wilde men niet aan. Dat vond men in de Schrift nergens!

We slaan nog even een blik in Verklaring van de Catechismus door Bastingius, die in Heidelberg meer dan drie jaar lang het onderwijs van Ursinus en Olevianus heeft gevolgd, en dus met de gedachten van de opstellers van de Catechismus goed vertrouwd was.

Bastingius gaat er ook van uit, dat er in de kerk mensen gevonden worden, die de Here niet vrezen. Daarom gaat hij het bekende onderscheid maken tussen de zichtbare en onzichtbare kerk, en spreekt bij de laatste over hen, die tot het eeuwige leven uitverkoren zijn, en die voornamelijk tot de kerk behoren, ja, de kerk **zijn**.

Het onderscheid, door ds. Bouma gemaakt, vinden we ook bij deze leerling van Ursinus en Olevianus niet!

Wat wij hier boven schreven, kan voldoende geacht worden om de mening van ds. Bouma te weerleggen. Hij heeft m.i. ditmaal onvoldoende nauwkeurig en historisch gewerkt. Ditmaal, want we zijn dat niet van hem gewend. Ik kan nauwelijks een meer gedegen werker dan hij.

Ik zou aan deze zaak — zoals gezegd — geen aandacht hebben geschonken, als ds. Bouma niet méér had geschreven. Niet had geschreven over — in dit verband — het enkel de belijdenis naspreken, willen we de enigheid van het ware geloof zoeken te bewaren; en over een kerkbegrip en licht van de belijdenis afgevoerd worden; en over het los raken zo van elkaar.

Ik geloof, dat hij in zijn lezen van de belijdenis zelf de plank misloeg.

Of ik dat erg vind?

Zonder meer zeg ik: Op zichzelf niet.

Dat zal mij ook wel eens gebeuren: een bepaalde uitdrukking misverstaan! En dat zal ieder wel eens overkomen.

Maar ik ben bang om daaraan dan zulke zware woorden te verbinden.

'k Toonde aan, dat ook vroeger over de kerk is nagedacht en dat men met vragen zat. Het lukt ons nooit om van de kerk een afgeronde definitie te geven. Dit grote werk van God heeft daarvoor te veel aspecten. En laat ons voorzichtig zijn met anderen het woord kerk-**begrip** in de schoenen te schuiven. We hebben natuurlijk **allemaal** een bepaald begrip van de kerk gevormd en zullen ons begrip altijd weer moeten toetsen aan de Schrift en de belijdenis.

Als maar vaststaat, dat we dat willen doen en naar elkaar willen luisteren. Dan is er niets ernstigs aan de hand. Het blijft een worstelen in de kerk met de volheid van de Openbaring. En ook bij een verschil over een bepaalde uitdrukking van de belijdenis kunnen we het over de grondlijnen wel eens zijn. Dat zullen collega Bouma en ik ook wel zijn. 'k Heb daarom geen behoefte hem hard te vallen.

Toch niet zonder betekenis

Toch acht ik de aangesneden zaak niet zonder betekenis.

Wanneer we de gedachte prijs zouden geven dat de kerk de vergadering is van **alle** gelovigen (Ned. Gel. Bel. art. 27, Latijnse Vertaling) en dus van alle uitverkorenen, zodra deze gelovigen zijn geworden, dan kan dat onze praktische gedragingen in onbijbelse zin beïnvloeden.

Ik heb de stelling al horen verdedigen, dat de ware kerk een vergadering is van een **deel** der uitverkorenen en gelovigen.

Het volstrekt onbijbelse daarvan springt direkt in het oog: hier is niet gesproken in het geloof aan het Woord van God, maar vanuit de op een bepaalde wijze geziene **werkelijkheid**. Eigen kerk wordt erkend als de ware kerk. Dat er ook ware gelovigen buiten eigen kerk zijn, wordt gelukkig niet ontkend. Het redenerend verstand zegt nu: Dus is de ware kerk de vergadering van een **deel** der gelovigen of uitverkorenen. Hier is de kerk niet meer louter voorwerp van gelóóf, maar wordt geredeneerd vanuit de werkelijkheid.

Maar zo wordt het **sectarisme** in de kaart gespeeld.

Want het gaat in de kerk niet altijd zoals het moest gaan. Er zijn zonden, er is slapheid, er is verschil van mening. Er is bezwaar tegen de prediking — geen ketterijen, maar de prediking bevredigt niet, roept tegenspraak op, wordt eenzijdig geacht.

En men komt gemakkelijk tot een breuk. Want de kerk is een **deel** der gelovigen, der uitverkorenen. Dan is een breuk niet zo erg. Het kwaad ervan, de gruwelijkheid ervan wordt niet meer gevoeld, gezien. Men laat de anderen gemakkelijk in kerkelijk opzicht los.

Het sectarisme krijgt z'n grote kans.

En dat nog wel met een beroep op de belijdenis. Deze spreekt immers over de kenmerken der ware kerk: de reine prediking, reine bediening der sacramenten, rechte oefening der tucht. Welnu, de prediking roept immers bezwaren op. Ook is al gauw te zeggen, dat de tucht te slap wordt uitgeoefend.

Zo offert men de „eenheid” der kerk op aan de „heiligheid”, om het in bekende termen te zeggen. En men vergeet, dat **héél** de belijdenis in denken en spreken en handelen wil functioneren. Wie de kenmerken absolutistisch hanteert los van wat de kerk **is** — de vergadering van alle gelovigen — hanteert ze niet goed. Hij is niet in staat reformerend in de kerk te werken, hij slaat breuk op breuk. Hij vergeet, dat de kenmerken der kerk willen worden aangelegd in het gelóóf, dat óók weet heeft van de onvolkomenheid van deze bedeling, waaraan het ge-

zegde herinnert: *ecclesia reformata, semper reformanda*; de gereformeerde kerk, die steeds gereformeerd moet worden.

Gereformeerd, dat is wat anders dan gebróken.

Men moet op deze zaak het vierde boek van Calvijn eens lezen, waar dat handelt over de gebreken der kerk en hen, die daarom zich van het Avondmaal durven te onthouden en breuken veroorzaken. Hoe striemt de grote reformator van Genève dergelijke kortzichtige en hoogmoedige lieden.

De huidige oecumenische beweging roept om een oecumenische theologie. Ik ben daarvoor bang, want het uitgangspunt is bevooroordeeld en zal het hele gebouw scheef trekken.

Maar we hebben evenmin behoefte aan een sectarische theologie, die breuken sanctioneert, uitgaande van de stelling, dat de kerk is een **deel** der uitverkorenen en gelovigen.

Laat ons maar in de gewone, goede, reformatische en gereformeerde lijn blijven.

* * *

De kerk is de vergadering van de christ-gelovigen, zegt de Nederlandse Geloofsbelijdenis. Niet van een **deel** van de christ-gelovigen, maar van **de** christ-gelovigen, zonder meer. Van **alle**, zegt de Latijnse Vertaling van Festus Hommius. Zo is het en heeft het te zijn naar Gods ordening, werking en gebod.

Hieraan beantwoordt het menselijk mee vergaderen met de Zoon van God slechts ten dele. Het oude probleem van gelovigen „buiten de zichtbare kerk”, reeds te vinden in het tijdperk van de reformatie.

Eeuwen van kerkgeschiedenis hebben het niet in alle opzichten beter gemaakt.

Maar het mag niet aan óns liggen, zo hamerde Schilder het er in zijn dagen in, dat niet alle gelovigen zitten aan de ene avondmaalstafel.

Het mag niet aan óns liggen, neen!

* * *

Men kan wel breuken tussen Gods kinderen forceren met een schijn van recht. Men kan wel los van het uitgangspunt der belijdenis — vergadering van alle gelovigen en uitverkorenen — de theorie ontwerpen over de ware kerk, maar tenslotte vergadert de **Zoon van God** Zijn Kerk door Zijn Woord en Geest. En daarom zal altijd weer in de harten van Gods kinderen, waarin de belijdenis lééft — onvrede ontstaan met breuken, die onwettig zijn en Gods kinderen uiteen deden gaan. Zodra de Geest vaardig wordt over de harten door het Woord, ontstaat er het heimwee naar de rechte vergadering van allen, die de Here vrezen naar Zijn Woord. Dat kan op de duur niets tegen houden.

Dat werk van de Geest is anders dan alle valse oecumenisme.

Daarin werkt het Woord van God, daar heen trekt de belijdenis der eeuwen.

Daarom komt het er op aan, deze belijdenis op dit punt recht te verstaán.

Het gereformeerde-zijn is altijd vijandig geweest aan het sectarisme.

Dát is een vrucht van Geestdrijverij.

* * *

Ik betreur daarom het misverstand van collega Bouma.

Hij moet van sectarisme niets hebben, ik weet dat veel te goed.

Maar laat hij het in de huidige dreigingen in ons kerkelijke leven ook niet maar één opening geven.

En laat ons in de oecumenische dreiging onzer dagen goed bedenken, dat de tegenhanger van deze geestelijke stroming niet het sectarisme is, maar het waarlijk kerk zijn en de rechte belijdenis van de kerk.

Het is misschien nog nooit zo nodig geweest om waarlijk gereformeerd te zijn als nu.

Naschrift

In aansluiting aan het artikel van ds. Janssen wil ik erop wijzen dat de stelling dat de kerk **alle** gelovigen omvat — alle (tot het geloof gekomen) uitverkorenen — een fundamentele reformatische waarheid uitdrukt. Ze wordt en door Luther en door Zwingli en door Calvijn met kracht verdedigd.

Ze wordt dan ook in nagenoeg alle reformatische confessies beleden. Natuurlijk zeggen deze van de kerk veel meer. Maar dit zeggen ze ook en vóór alles.

Daarom is volgens deze confessies overal waar gelovigen zijn ook „kerk”. Hoe gebrekkig, dwalend, afvallig ook. Ik zal hier enkele uitspraken uit bekende reformatische confessies laten volgen:

Zwingli Fidei Ratio *Ecclesiam in scripturis varie accipi. Pro electis istis qui Dei voluntate destinati sunt ad vitam aeternam.*

Calvijn Geneefse Catechismus (*Ecclesia est*) *corpus et societas fidelium, quos Deus ad vitam aeternam praedestinavit... Hic (nl. in het Apostolicum) proprie de eorum congregatione agitur, quos arcana sua electione adoptavit in salutem.*

Emdense Catechismus (Ik geloof dat mijn Heer vergaderd heeft) *ein ewige hillige, blyvende Kercke, edder Gemeine der utherweelden.*

Schotse belijdenis (Wij geloven een kerk) *id est unus coetus et multitudo hominum a Deo electorium... (Deze kerk is katholiek) hoc est universalis, quia omnium aetatum, nationum, gentium et linguarum electos continet.*

Westminster Confessie: *Catholica sive Universalis Ecclesia ea quae et invisibilis constat e toto electorum numero, quotquot fuerunt, sunt, aut erunt unquam in unum collecti.*

C. V.

„Vernieuwingstheologie”

II

II J. A. T. Robinson en de vervaging van het Godsbeeld

We komen nu tot een geheel andere vernieuwingstheoloog, de engelsman J. A. T. Robinson. Hij was, evenals Bultmann, van origine nieuwtestamenticus. Zijn geschriften op dit gebied zijn voor ons onderwerp echter van minder belang. Robinson maakte als vernieuwingstheoloog naam door zijn in 1963 gepubliceerde boekje „Honest to God”, in het nederlands vertaald als „Eerlijk voor God”. Het is enorm verkocht, wel een bewijs, hoezeer deze vraagstukken de mens van deze tijd interesseren. Later schreef Robinson een artikel „The debate continues” in een bloemlezing van engelse reacties op zijn boek, verschenen onder de titel „The Honest to God debate”, eveneens in 1963. In Nederland publiceerde het tijdschrift „Wending” onder de titel „Open kaart” in december 1963 een themanummer over het boek van Robinson. Tal van prominenten schreven daarin: J. C. Hoekendijk (veruit het meest zakelijke artikel), H. M. Kuitert, J. T. Bakker, H. Jonker, J. Sperna Weiland. Wie achteraf dit nummer leest, staat te kijken, hoe weinig zakelijk veel van deze heet van de naald geschreven artikelen zijn.

Men heeft wel gesuggereerd, dat het boekje

van Robinson oppervlakkig is. Dat is niet waar. Het is populair geschreven, maar er steekt heel wat studie in. Robinson schreef het tijdens een ziekte. Hij had alle tijd er over na te denken. Hij blijkt goed belezen in theologen als Tillich, Bultmann en Bonhoeffer. Bultmann zelf is trouwens van oordeel, dat het boekje helemaal niet oppervlakkig is¹⁴).

Robinson sluit zich aan bij Bultmann: onder de druk van het immanente wetenschappelijke werkelijkheidsbeeld, wil hij het evangelie op een nieuwe wijze vertolken voor de moderne mens. Alleen: terwijl Bultmann een sterk Gods-geloof heeft en het hem met name gaat om de boodschap van het evangelie, is het Robinson juist om dat Godsgeloof te doen. Volgens hem loopt het „theïsme”, de orthodoxe Godsleer, op zijn laatste benen. Daarbij gaat het Robinson vooral om de voorstelling, het beeld, dat wij ons van God vormen. We raken hier dus een ander aspect van de problematiek van de Schrift dan bij Bultmann. Hij is het wel met deze eens, dat de mythen van de Schrift „een onbegrijpelijke geheimtaal” spreken voor de moderne mens. Hij wil zich daarom aansluiten bij Tillich, die van God sprak als „de diepste diepte van heel ons bestaan, de creatieve grond en zin van het geheel van onze existentie”¹⁵). Er zit, volgens Robinson, een zekere evolutie in ons spreken over God. Eerst sprak de mens van God

„daar boven”, daarna van God „daar buiten”, de moderne mens wil van God „out there” niet meer weten. God is onder ons, als de grond en zin van ons bestaan. Alleen als de mens in nood is, heeft hij nog behoefte aan een God die ons antwoordt „waar wij het niet meer begrijpen”¹⁶).

Robinson worstelt dus met het Godsbeeld. Hij heeft het besef, dat de oude Godsidee, een God, die boven en buiten de wereld bestaat, de mensen niet meer aanspreekt. Toch zoeken ze een relatie tot God: Robinson meent, dat zij die kunnen vinden tot God als de diepste grond van het bestaan. Hij werkt met een door Tillich geïmporteerde term: God als een „transcendent, onvoorwaardelijk element” in de betrekkingen met anderen. God is voor ons niet meer het geloof in een wezen, hoog boven de blauwe lucht, maar een zaak van wat voor jou „uiteindelijk werkelijkheid” is. Hier raken we de kern van wat Robinson in God zoekt, hier ligt ook het diepe verschil in denkklimaat met Bultmann. Bij de laatste ging het om God en de existentie. De mens weet zich in zijn „Selbstverständnis” door God aangesproken: hij moet telkens existentiële beslissingen nemen, waardoor hij van het verleden bevrijd en open voor de toekomst wordt. Bij Robinson is God veelmeer de vaste grond, die ons draagt. We zijn hier in de angelsaksische wereld, die nooit erg enthousiast is geweest voor de existentiële filosofie.

Robinsons christologie hangt nauw samen met zijn Godsopvatting. Hij vecht, evenals veel vernieuwingstheologen, tegen een docetische christologie. De doceten meenden, dat Christus' mensheid schijn was, ze werd bij hen door zijn goddelijkheid verslonden. Veel orthodoxe populaire christologie is docetisch: Christus' waarachtige mensheid komt er vaak weinig in tot zijn recht. Het merkwaardige nu bij de vernieuwingstheologen in het algemeen is, dat naar mate hun Godsbeeld steeds flauwer wordt, zij volop nadruk leggen op Jezus' mensheid. Dat is het laatste houvast, dat overblijft. Iets daarvan zien we ook bij Robinson. In hoofdstuk IV van zijn boekje vecht hij tegen een opvatting van Christus als een wezen dat van buiten af in de wereld binnenkomt, een „verklede God, een soort kerstman”¹⁷). Jezus ontsluit het geheim, dat „de grond van 's mensen bestaan Liefde is”. God is dus liefde, God wordt openbaar in de liefde tot de medemensen. Medemenselijkheid is een krachtig accoord in het concert van de vernieuwingstheologen. Het gaat om Christus' pro-existentie: Hij leeft ons voor, wat liefde en medemenselijkheid zijn.

In een slothoofdstuk zegt Robinson nog eens nadrukkelijk, dat het hem om de denkvorm gaat. Onze impasse, vindt hij, is eigenlijk „van intellectuele aard” en daar kon hij wel eens gelijk aan hebben. Hij wil beslist geen atheïst zijn: het gaat hem erom zich uit te drukken in een aan de moderne mens en het moderne wereldbeeld aangepaste terminologie. Hij wil blijven binnen de grenzen van de christelijke kerk: „het geloof van de christen rust in Christus, als de openbaring, het open-leggen, van de kern en het wezen van de uiteindelijke werkelijkheid”¹⁸). Hij wil vasthouden aan Chalcedon en het homoousios: Christus is tegelijk God en mens. Hij wil in feite — en daarin vinden we weer de verwantschap met Bultmann — een Christusprediking zonder mythologische bindingen en gezien de geweldige oplaag van zijn boekje heeft hij daarmee de mensen bijzonder aangesproken.

Zoals ik boven al schreef: met Robinsons boekje staan we ten dele voor andere vragen en problemen dan bij Bultmann. Het is allemaal vager, meer op de praktijk afgestemd, echt angelsaksisch. Het religieuze klimaat van Engeland is altijd anders geweest dan van het continent. Het is duidelijk, dat het vooral om de transcendentie Gods gaat. Dat heeft Bultmann in zijn besprekingen van Robinsons boekje scherp gezien. Het geloof aan de transcendentie Gods is verloren gegaan, schrijft hij, de consequentie is het reinste immanentisme, en dat betekent de dood van God¹⁹). Daar is Robinson nog lang niet, toch baant zijn boekje, bij alle goede bedoelingen, daarheen de weg. En de consequentie trokken dan ook de moderne Amerikaanse theologen, de God-is-dead-boys, zoals ze in Amerika worden genoemd. Dat is dan ook het volgende punt van onze bespreking.

III De God-is-dood theologie: Thomas J. J. Altizer

Amerika speelde vóór de tweede wereldoorlog geen belangrijke rol in de systematische theologie, het liep wat achter Europa aan. We noem-

den echter reeds het feit, dat Paul Tillich in het land der vrijheid vóór 1940 zijn tenten opsloeg en daar invloed kreeg. Daar bleef het niet bij: er stond een jonge generatie theologen op, die fel storm liepen op de overgeleverde theologische posities. Zij noemen zich **radicale** theologen en zijn soms ergens fel nationalistisch amerikaans. Zij zijn er trots op, dat zij in Amerika tot een nieuwe manier van theologiseren zijn gekomen. Zij hebben de uitdagende "slogan" God is dood opgeheven om de aandacht te trekken en als een soort shocktherapie storm te lopen tegen een overgeleverd Godsbeeld. De leus is niet nieuw: Hegel sprak al van de dood van God in 1802, als het "Grundgefühl der Religion der Neuzeit". Christus' kruisdood betekende voor hem speculatie van de ondergang van God als de verlatenheid van al het zijnde. Nietzsche gebruikte de term ook in de bekende parabel van de zot, die met een lamp in de hand God liep te zoeken. De mensen lachten hem uit: Je kunt God toch niet vinden, zeiden zij, hij is weg, hij is met een schip weggevoerd. "Waar is God", schreeuwde de dwaas, terwijl hij hen met zijn blikken doorboorde: "ik zal het u zeggen: Wij hebben Hem gedood, gij en ik, wij allen zijn de moordenaars van Hem". Vervolgens liet de dwaas in verschillende kerken een Requiem aanheffen voor God. Hij zei: wat zijn deze kerken meer dan graftekenen voor God! Dat was in 1882.

En nu, in 1960 en volgende jaren, doet deze "slogan" opgeld om het levensgevoel van deze tijd en van de moderne theologie te karakteriseren. Er verschijnt in Amerika heel wat literatuur op dit gebied. Ze is bijzonder ontdekkend en laat iets zien van de leegheid en perspectiefloosheid van het leven, dat God kwijt is en van de mens die wanhopig zoekt er iets voor in de plaats te zetten. Het is ook boeiend en ontdekkend, omdat het laat zien, dat de orthodoxie evengoed kan vastlopen in zijn Godsbeeld als de moderne, vrijzinnige mens. Het zijn over het algemeen geen omvangrijke studies, die Amerikaanse boekjes. In tamelijk kleine vlugschriften wordt het debat gevoerd. Er zijn wel indringende studies bij. We kunnen ze niet allemaal bespreken. Zo willen we niet uitvoerig ingaan op het boek van Paul van Buren, één van de meest geleerden onder deze theologen, die een moeilijk boek schreef over "The secular meaning of the Gospel": de gesecculariseerde mening, zin van het evangelie, kunnen we het vrij vertalen. Van Buren sluit zich aan bij de moderne taalfilosofie. Je kunt het woord God alleen legitiem gebruiken als je het in de werkelijkheid kunt verifiëren. Wat "regen" is, kun je verifiëren: ga maar buiten in de regen staan. Wat "liefde" is kun je verifiëren aan daden van liefde. Maar het woord "God" is niet te verifiëren. Daden van liefde in Gods naam verricht, doen ook ongelovigen. Wat houdt nu dat woord God eigenlijk in?

Het verst gaat onder deze radicale theologen Thomas J. J. Altizer. Hij is geboren in 1927, dus nog betrekkelijk jong, is hoogleraar in Atlanta en methodist. Hij schreef o.m. een boekje waarvan de titel ons eigenlijk doet schrikken: "The gospel of christian atheism": het evangelie van christelijk a-theïsme. Het boekje verscheen in 1966. Bepaalde motieven, die we reeds bij Robinson zagen werken, komen hier terug, alleen veel consequenter en heviger. Altizer loopt zonder meer storm tegen een bepaald Godsbeeld, dat we misschien het beste kunnen weergeven met wat hij noemt "the primordial God", de oorspronkelijke God, hij noemt Hem ook wel "the awesome Creator": de verschrikkelijke Schepper en "the distant God", de ver verwijderde God. Hij zegt: dit is de God van het boek Job. Hij noemt deze God, de God van het boek Job, de God van de naakte, en absolute soevereine macht²⁰). De radicale christen kan niet in deze God geloven: een God, die eeuwig is en "primordial" en die altijd dezelfde blijft, is voor ons onaanvaardbaar. Altizer giet al de violen van zijn toorn uit over deze God, een transcendente, onafhankelijk van de wereld, bestaande God. Er is van deze God naar Jezus Christus, naar de Incarnatie, geen enkele weg. De christelijke kerk meende die gevonden te hebben in het vleesgeworden Woord: een eeuwige Logos en een mysterieus Woord, die weg is onbegaanbaar. De idee van God in het boek Job b.v. en de vleeswording des Woords in Christus zijn eenvoudig onvernegbaar. In feite is deze "primordial God" in Christus' gestorven. De dood van Christus is de dood van deze God. De incarnatie, de vleeswording is dan pas realiteit als ze tegelijk de dood betekent van deze God zelf. Altizer wil zeggen: met Christus' dood kwam er voor goed een einde aan het geloof in deze

God. Christus' dood was daarin een keerpunt in de wereldgeschiedenis.

De kerk heeft dit alles proberen te verbloemen. Zij heeft de historische realiteit van Christus' kruis en opstanding willen identificeren met een eeuwig bestaand Woord, de Logos. Maar deze God heeft eenvoudig opgehouden te bestaan, hij is overgegaan "transcended" in de vleeswording in een mens, en heeft daarmee opgehouden te bestaan in zijn originele en primordiale vorm²¹), een ontzettende belijdenis.

Het is merkwaardig, hoe allerlei oude motieven uit het Europese denken bij Altizer terugkomen. In de eerste plaats: hij is een enthousiast volgeling van Hegel. Verwantschap met Hegel is er bij veel vernieuwingstheologen: wat dat betreft beleven we een reactie op de Kierkegaard-hausse van de laatste tientallen jaren. Hegel is de man van de geschiedenis. Terwijl Kierkegaard en de existentiële filosofen de mens concentreren in zijn existentiële beslissing om het zijn te aanvaarden, ziet Hegel de mens opgenomen in de ontwikkelingsgang van de Geest van lager naar hoger. Er zit een sterk optimistisch geloof in Hegels filosofie in de ontwikkeling van de mensheid. Dat vinden we bij deze radicale theologen terug. Altizer beroept zich verder op Jakob Böhme en de leer van de coincidentia oppositorum, zeer geliefd bij de romantiek. Het zijn allemaal motieven, die in de vorige eeuw het Europese denken beïnvloedden.

R. H. Bremmer

Ook Meister Eckehard behoort tot zijn geliefkoosde bronnen. God wordt van een primordial God (het Oude Testament) door de dood van Christus tot Geest in het continue en historische proces van de geschiedenis²²). We kunnen niet blijven staan bij de vleeswording, ver in het verleden: we zijn opgenomen in een voorwaartse historische beweging. Met een beroep op Hegel verklaart Altizer, dat God eerder een "dialectical process" is dan een "existent Being" (een existerend Wezen). Het dialectische proces kan zover gaan, dat het komt tot de bevrijdende(!!!) boodschap, dat God is Satan²³). Het is onbegrijpelijk, dat een theoloog als Sperna Weiland een man als Altizer rustig onder de christelijke theologen rekent. Dit is het einde van het historisch christendom. Terwijl Robinson nog opponeerde tegen een verouderd Godsbeeld, rekent Altizer radicaal met God als transcendent persoon af. Gods dood, aldus Altizer, is beide een kosmisch en een historisch gebeuren: finaal en onherroepelijk²⁴). Dit grenst aan Godslastering. Het is duidelijk, dat bij deze angelsaksische en Amerikaanse vernieuwingstheologen de transcendentie Gods op het spel staat. Waar ligt de

oorzaak van deze ontwikkeling? Dat is niet zo gemakkelijk na te gaan. Zou het kunnen zijn, dat de Amerikaanse en west-Europese christenheid God te vaak en te veel voor allerlei menselijke, al te menselijke karretjes heeft gespannen? Wat is er in de naam van God niet aan gruwelen bedreven in de eeuwen, die achter ons liggen? Droegen de Duitse soldaten op hun koppels niet de woorden "Gott mit uns"? Is de vocabel, het woord GOD, niet tot op de draad versleten voor miljoenen? Om dicht bij huis te blijven: waarvoor gebruiken wij als kerkmensen het woord God al niet? Wat is er in de kerk in de naam Gods zoal niet gedaan, tot in de jongste kerkgeschiedenis in ons eigen vrijgemaakte kerkhuis? Er is alle reden daar ernstig over na te denken. Zag Nietzsche toch niet scherp, toen hij de dwaas uit zijn parabel liet uitroepen: wij hebben God doodgemaakt! Wat is het godsbeeld van vele kerkmensen? Ik bedoel niet het Godsbeeld, zoals dat tot ons komt in de Heilige Schrift en in de reformatische confessies. Neen, het Godsbeeld dat wij, kerkmensen, bij ons omdragen. Is God voor ons de levende God, vol majesteit, ook vol barmhartigheid? Hebben wij GOD lief? Aanbidden wij HEM? Of is God voor velen onder ons een vaag begrip, of soms indentiek met het kerkhuis, dat wij opbouwden? Wat blijft er voor ons van God over, als dat ineenstort? Dat zijn enkele vragen, die ons bescheiden mogen maken in ons oordelen. Hoe staat het met het gebed tot God? Wij kunnen over "het gebed" uitvoerige dogmatische exposés houden, maar bidden wij werkelijk? Hoe staat het met de gebedspraktijk bij oud en jong? Is het soms zo, dat de christenheid zelf het Godsbeeld zo ondermijnd heeft, dat deze radicale theologen daar de consequentie uit trekken?

¹⁴) Zie zijn bespreking van Robinson in **Glauben und Verstehen**, IV, S. 107 vlg.

¹⁵) J. A. T. Robinson, **Eerlijk voor God**, 1964, blz. 53

¹⁶) A.w., blz. 43

¹⁷) A.w., blz. 43

¹⁸) A.w., blz. 135

¹⁹) **Glauben und Verstehen**, IV, S. 111: "Verloren ist der Glauben an die transzendente Gegenwart Gottes. Die Konsequenz ist der reine Immanentismus, und das bedeutet den "Tot Gottes".

²⁰) Thomas J. J. Altizer, **The gospel of christian atheism**, The Westminster Press, Philadelphia, 1966, p. 36. Voor verdere literatuur van de Godis-dood beweging zie het boek van Sperna Weiland.

²¹) A.w., p. 67: „he has fully and finally ceased to exist in his original or primordial form".

²²) A.w., p. 46

²³) A.w., p. 89

²⁴) A.w., p. 103: Gods dood "both a historical and cosmic event, and, as such, it is a final and irrevocable event, which cannot be reversed by a subsequent religious or cosmic event".

„Het is mijn moeder"

Het grote gevaar dat onze kerken bedreigt en — méér dan dat — ze reeds aanvreet is dat van ongegronde tuchtoefening en kerkscheuring.

Dat is daarom zo belangrijk en gevaarlijk omdat het daarbij gaat om het meest wezenlijke van het kerk-zijn.

Het kenmerkende van de kerk is immer, de verkondiging van het Woord. En deze verkondiging spitst zich met de laatste ernst toe in de kerkelijke tucht en de kerkelijke afscheiding.

In de kerkelijke tucht spreekt de kerk in naam van God tot de getuigtigen: Gij hebt geen deel aan Christus en aan al de geestelijke weldaden die Hij aan de gemeente belooft en bewijst — Gij staat buiten het Koninkrijk Gods.

En bij een kerkelijke afscheiding spreken zij die de kerk verlaten: gij zijt niet meer een ware kerk, een kerk van Christus. Gij zijt geworden tot een huis der wereld, een valse kerk, een synagoge van Satan. Juist omdat het met de kerkelijke tuchtoefening en de kerkelijke afscheiding zo staat, komt bij die handelingen zo scherp de vraag op alle daarbij betrokkenen af: Kent gij de kerk van Christus? Ziet gij die kerk waarlijk? Gedraagt de kerk zich daarbij als moeder der gelovigen?

Ik wil hier enkele uitspraken weergeven van vooraanstaande gereformeerden over het zich

afschieden van de Kerk.

We beginnen met een uitspraak van dr. Kuyper.

Deze waarschuwde met grote ernst voor een liefdeloos en overhaast zich afschieden van de kerk waartoe men behoort en waaraan men door kerkgang en avondmaalsviering als met eden van trouw verbonden was, is en blijft.

Zonder twijfel kan in een kerk allerlei gebrek in de bediening van het Woord en de sacramenten zijn ingeslopen. Maar dat betekent niet zonder meer dat ze het „wezen" van de kerk verloor en daardoor ophield ware kerk te zijn. En in zo'n geval is het ongeoorloofd de kerk te verlaten.

Zo zien we dat de profeten, hoeveel zonden daar ook in waren, bleven in de kerk van Jeruzalem. Evenzo brak Jezus voor zijn dood niet met synagoge en tempel. En in hun spoor hebben ook onze vaders jarenlang onder Rome voortgeleefd vóór het tot reformatie kwam.

Deze stand van zaken bracht Kuyper er toe deze waarschuwing te doen horen.

„Sommigen stellen zich aan, alsof het plicht en roeping van Gods kinderen ware, op staande voet, deze zelfde dag, de band met hun kerk te verbreken".

Maar dat is naar zijn overtuiging in strijd met de Schrift en de historie.

„Komt er in de menselijke ziekte bedwelmings, soms zelfs schijndood voor, óók de kerk kent dezelfde verschijnselen. Onder Israël scheen het maar al te vaak alsof de gehele kerk verloren ware, en zie, toch bloeide de onvergankelijke kerk altoos weer op. In de donkere nacht der middeleeuwen zou men gedurig gemeend hebben dat de kerk verstorven was, en zie, toch verhief ze haar hoofd weder. En ook in de dagen der Hervorming zijn in het allerminst niet alle kerken **onmiddellijk** hersteld, maar heeft het van 1517 tot 1570 geduurd, eer het begonnen werk der Kerkhervorming tamelijk algemeen was doorgedrongen.

Ook dit mane in onze dagen tot omzichtigheid. **Wie het stuk der kerk uitwendig en reglementair, zonder piëteit of hogere liefde beschouwt, pakt aanstonds zijn reisvalies en is elk ogenblik tot afreizen gereed.** Maar wie met tedere ernst, wie met vreeze der consciëntie zich de vraag stelt: „Loop ik ook van onder het oordeel weg, verwerp ik ook wat nog leeft, begraaf ik ook een schijndode?” O, die aarzelt en toeft. Want altoos hoopt hij nog, altoos wendt hij nog nieuwe middelen aan, om de levensgeesten op te prikkelen, en als anderen hem bespotten, vragende: „Hoe lang zal dat sollen met uw lijk nog aanhouden!”, dan brengt hij eerbiedig de vinger aan de lippen, en fluistert: „**Het is mijn moeder!**”

Bavinck wijst er op dat de Hervormers zich er goed van bewust waren of in ieder geval zich er spoedig van bewust werden, „dat de zuivere bediening van woord en sacrament” niet als een absoluut kenmerk gelden kon.

Calvijn waarschuwt ten sterkste tegen alle willekeurige afscheiding. Al ontbreekt er iets aan de zuiverheid der leer of der sacramenten, al laat de heiligheid des levens en de trouw der dienaren veel te wensen over, men mag daarom niet aanstonds de kerk verlaten. Eerst als de „hoofdsom der noodzakelijke leer”, de „voornaamste leer der religie” voor de leugen ingeruild wordt, is scheiding plicht.

Toen later het bederf in de staatskerken toenam en velen tot scheiding zich gedrongen voelden, kwamen de meeste leraars op dezelfde gronden tegen het separatisme in verzet. Allen zagen zich gedrongen om met Calvijn te erkennen, dat er in de ware kerk veel onzuivers in leer en leven voorkomen kan, zonder dat dit recht tot afscheiding geeft. „In de eigen kerk te blijven, in weerwil van veel onzuiverheid in leer en leven, is zolang plicht, als zij ons niet verhindert om naar de eigen belijdenis getrouw te zijn en zij het ook indirect, ons niet dwingt, om den mensen meer te gehoorzamen dan Gode”.

Ook Prof. Honig waarschuwde ernstig tegen het lichtvaardige breken met de kerk.

Zij die zich aan deze zonde schuldig maken, zo schreef hij, worden **schismatiek** genoemd.

Die schismatieken zijn mensen, die „voor de zonde van het schisma de verantwoordelijkheid dragen en degenen, die zich door dezulken tot breken met een ware kerk, waartoe ze behoorden, laten verleiden. Men onttrekt zich dan aan de plaatselijke kerk, niet omdat in haar midden het Woord niet zuiver wordt gepredikt en ook niet omdat de sacramenten niet naar de instelling van Christus worden bediend, maar óf om ondergeschikte punten van eredienst en kerkregering, of omdat men ten onrechte de kerk, waarmede men brak, beschuldigt van afwijking in de leer of (en) van het misbruiken van de kerkelijke tucht.

Zulk een handelwijze is een niet geringe zonde, waartegen reeds door Calvijn in zijn **Institutie** ernstig werd gewaarschuwd. Men geeft aanleiding tot het lasteren van de Naam des Heren door degenen, die buiten zijn, vanwege de verdeeldheid onder de Christenen. Zo sterk wordt in de Bijbel de eenheid der gelovigen aangedrongen en daarom gaat men vervolgens ook in tegen de geboden Gods, als men als een scheurmaker optreedt. Vervolgens wordt hiermede ook gezondigd tegen de liefde, welke naar de Heilige Schrift de ware gelovigen saambinden moet.

Het is dus een zeer ernstige zaak, waarom het hier gaat. Daarom moeten ook zij toezien, die nog wel niet tot de daad der scheuring overgingen, maar tóch wel gedachten propageren, die op

de duur tot scheuring moeten leiden. Eveneens eist Christus van ons, dat wij niet op zulk een wijze misvattingen en dwalingen bestrijden, dat wij anderen door onze zonde van liefdeloosheid de strijd in hun binnenste tegen de zucht tot scheuring nog moeilijker maken.”

Na dit wijze woord van prof. Honig wil ik nog één stem laten horen.

‘t Is er een uit de tijd toen het bederf steeds dieper de kerk binnendrong en de afval hand over hand toenam.

Het was daarom tegelijk ook een tijd waarin bij velen de vraag opkwam of men deze kerk niet om Gods wil moest verlaten.

In die tijd nu — ± 1700 — liet de bekende Wilhelmus à Brakel zich over dat verlaten van de kerk als volgt uit:

„Het is een schrikkelijke zonde de kerk te verlaten, en een betere te willen oprichten, want de kerk is maar één, zij is Christus' lichaam; van de kerk zich af te scheiden, is van Christus' volk, van zijn lichaam af te scheiden; het is zich aan de belijdenis van Christus onttrekken, en de gemeenschap der heiligen verlaten.

Zo men de kerk nog houdt voor de kerk, zo scheurt men het lichaam van Christus, men bedroeft de godzaligen, men ergert anderen, men maakt dat de naam van God gelasterd wordt, men doet eenvoudigen dwalen; verklaart men de

C. Veenhof

kerk geen kerk te zijn, zo verloochent men de kerk van Christus, en doet hetzelfde dat gezegd is. Dus mishaaft men God, die het niet ongewroken laat, hoezeer men zichzelf behaagt en vleit. Tegen zulk een doen kant zich de apostel, als hij dezulken vleselijk noemt, 1 Cor. 3 : 1, 3, als hij daardoor waarschuwende zegt: Ik bid u, broeders! door de naam van onze Heer Jezus Christus, dat gij allen hetzelfde spreekt en dat onder u geen scheuringen zijn, 1 Cor. 1 : 10”.

Over de mensen die zulk een scheuring tot stand durven brengen oordeelt à Brakel aldus:

„Als iemand enige zwaarigheid heeft in leer of leven van de kerk, en hij in 't oordeel is dat hij zich daarom moet afscheiden van de kerk of van 't heilig avondmaal, zo moet men zich zelf verdenken, of het niet een eigenzinnigheid is, of een dwaallicht, of hoogmoedige eigenwijsheid. Hij moet kennen de kleine mate van licht, welke hij misschien heeft, en dat hij daarom de zaak maar van verre en maar aan de éne kant beziet, en niet met een uitgebreid begrip van alle kanten door en door. En dat het daarom een stout, ja roekeloos bestaan is zulk een groot werk te beginnen, 't welk grote onlusten, ja, verwarring van de kerk van de Here Jezus, en schade aan de zielen na zich slepen kon. . . . Deze handelingen komen van de Geest van Christus niet voort. De zodanigen zullen de ergernissen, de verwarringen, de schade der zielen, de scheuringen in of van de kerk, die daaruit volgen mochten, op hun rekening hebben! Drijft er de spot niet mede, 't zal u zwaar genoeg vallen, het verderf der kerk door uw toedoen te aanschouwen!”

Zo oordeelden deze — en alle — gereformeerden over het lichtvaardige scheuren van de kerk. Maar men heeft steeds weer hun vermaan in de wind geslagen.

En onzegbaar groot is de ellende die daardoor over de kerk is gekomen.

Gods Naam is er gruwelijk door gelasterd en zijn zaak, de zaak van zijn Rijk werd er op ontstellende wijze door benadeeld.

Zullen in deze tijd de vrijgemaakten de prooi worden van deze ongerechtigheid?

God erbarme Zich over ons.

TE BERDE

We lazen in „Ambt en Plicht” van aug. j.l. het rapport van de commissie Stakingsrecht. Dit rapport bevat voortreffelijke gedeelten, maar ook enige waar wel een aantal bezwaren tegen aan te voeren zijn. Zo vinden we b.v. een paragraaf waarboven met vette letters staat „De Protestants-Christelijke opvatting omtrent werkstaking” en we vinden een hoofdstukje met in vette letters daarboven „De Gereformeerde opvatting”. Waarom nu de ene opvatting „De Gereformeerde” genoemd wordt en de andere niet, blijkt nergens uit. Ter informatie van de lezers zij meegedeeld, dat de commissie zijn eigen opvatting „De Gereformeerde” noemt. Volgens deze (zgn.) gereformeerde opvatting is iedere staking, behalve als het werk tegen de uitgedrukte wil van God ingaat, uit de boze, een vrucht van de revolutie. De (zgn.) Protestants-Christelijke opvatting geeft meer ruimte aan een rechtvaardige werkstaking. Nu klinkt het woord „Protestant-Christelijk” en zeker als het naast het woord „Gereformeerd” staat, nogal vaag en zwevend en wij twijfelen er niet aan waar de keus van het hart van de doorsnee-vrijgemaakte naar uitgaat. Daarom en juist daarom zou het wel juist geweest zijn van de commissie als zij iets meer meegedeeld had omtrent de herkomst van de (zgn.) Christelijk-Protestantse opvatting. De lezer van het rapport moet volstaan met de mededeling dat deze opvatting ontwikkeld is op het Eerste Christelijk Sociaal Congres in 1891. Wij weten het niet maar wij betwijfelen het een heel klein beetje of nu iedere G.M.V.-er zegt: Oh ja natuurlijk, dat was dat Congres waar Kuyper, Fabius, Bavinck, Rutgers, Klaas Kater en J. C. Sikkel (wij memoreren uit ons hoofd) aan hebben meegewerkt, mannen die bekend zijn in de gereformeerde levenskring en wier namen geen zwevende of vage ideeën oproepen. Waarom heeft de commissie deze namen, namen die de andere opvatting omtrent werkstaking ahw. dekken, verzwegen? De commissie zegge niet: „namen noemen we niet”, want in de weergave van de socialistische en de rooms-katholieke opvattingen wemelt het van namen van personen. Deze namen zeggen de gemiddelde G.M.V.-er praktisch niets in tegenstelling tot de namen van de gereformeerde voortrekkers.

Wat zijn nu de argumenten van de commissie om in afwijking van de vroegere opvatting in de gereformeerde levenskring — de zgn. Protestants-Christelijke — te kiezen voor de strenge opvatting omtrent het stakingsrecht? Het is niet doenlijk om alle argumenten te bespreken, we zullen ons moeten beperken tot het eerste, het bijbelse argument luidende: „de Here roept ons tot arbeiden en dan is het in strijd met die roeping niet te willen arbeiden, als ons de arbeidsvoorwaarden niet aanstaan”. Voor dit argument verwijst de commissie naar een aantal bijbelteksten o.a. Gen. Gen. 1 : 26-28.

Zacht gezegd lijkt ons dit argument te rusten op het moeras van misplaatst bijbelgebruik. Een heel stel dominees uit de vorige eeuw hebben met dit soort kwalijke argumenten de strijd voor verbetering van sociale toestanden tegengewerkt en de arbeiders de kerk uitgewerkt.

De Here roept ons tot arbeiden. Inderdaad! Onder alle omstandigheden?? Zo ja, hoe zit het dan met de vrije zaterdag(middag)? Onze vakantiedagen — wat zeggen wij? — vakantie w e k e n zijn die dan wel geoorloofd?? En als dit gebod niet onder alle omstandigheden geldt, waarom zou het dan wèl tav. werkstaking gelden?

Afgezien van het bovenste, er staat nergens dat de mens in loondienst moet werken. Dat betekent dus ingeval van werkstaking dat als de stakende arbeider naar huis gaat en thuis zijn huis opschildert of op zijn land werkt, hij voldoet aan de oproep tot arbeiden. Hij mag dus zo gezien wèl staken!

Wij hebben al vaker beweerd dat iedere gereformeerde in theorie voluit bevestigt dat de bijbel geen handboek is voor economie, biologie, staatsrecht en arbeidsrecht, maar de praktijk bewijst dat de (gereformeerde) natuur het wint van de leer.

Westerhuis

PERSSCHOUW

DE HEILIGE GEEST EN DE GEHOORZAAMHEID

In het Contactblad van de Geref. Kerk van Eindhoven schreef ds Van den Brink het volgende:

Petrus staat voor het Sanhedrin (Handel. 5) en hij spreekt van het lijden en de verheerlijking van Jezus. Hij zegt vrijmoedig: En wij zijn getuigen van deze dingen en ook de Heilige Geest, die God hun gegeven heeft, die Hem gehoorzaam zijn (vers 32).

Petrus schakelt het apostolisch getuigenis en dat van de Geest zonder meer gelijk.

Hij zegt, dat de apostelen de Geest ontvingen OP (niet OM) hun gehoorzaamheid.

Wie gehoorzaam is aan God, ontvangt van Hem de Geest.

Stoten wij hier soms op de oorzaak van veel ongeestelijkheid?

Aan wat voor gehoorzaamheid denkt Petrus hier?

Hij denkt aan het gebod van God om Jezus te aanvaarden, te geloven aan te nemen,

Hem te laten zijn, die Hij voor ons zijn wil.

Toen Cornelius en de zijnen de Here Jezus aannamen werden ze gehoorzaam en prompt ontvingen zij de Heilige Geest.

Dit is Zijn gebod (Joh. 3:23) dat wij geloven in de naam van zijn Zoon Jezus Christus en elkander liefhebben, gelijk Hij ons geboden heeft. Johannes spreekt dan direct over de Geest: En hieraan onderkennen wij, dat Hij in ons blijft: aan de Geest die Hij ons gegeven heeft.

Wie de Here Jezus aanneemt als Heiland en Heer is gehoorzaam en ontvangt de Geest.

Wat een machtige geboden geeft de Here God ons toch!

Deze onderwerping aan Christus houdt bijzonder ook de bereidheid in om getuigen te zijn van Hem. Ook en juist daarin werkt Jezus onze redding uit. Niemand is echt vrij en gered, als hij niet getuigen kan van Christus. De Here Jezus laten zijn, die Hij voor ons zijn wil, dat is voor alles ook: in liefde en vreugde spreken van Hem, om ook anderen te winnen. Terecht is erop gewezen (door prof. Berkhof, De Leer van de Heilige Geest) dat alle vier de evangeliën eindigen met een zedingsbevel.

Matth. 28:19: Gaat dan heen, maakt alle volken tot mijn discipelen . . .

Marc. 16:15: Gaat dan heen in de gehele wereld, verkondigt het evangelie aan de ganse schepping. . . .

Lucas 24:47: . . . en dat in Zijn naam MOEST gepredikt worden. . . .

Hand. 1:8: . . . en gij zult mijn getuigen zijn te Jeruzalem en in geheel Judea en Samaria en tot het uiterste der aarde. . . .

Johannes 20:21: Gelijk de Vader mij gezonden heeft, zend Ik ook U. . . .

De gehoorzaamheid, die God vraagt, is de capitulatie voor de Heiland Jezus, waarbij de gelovige zich laat verlossen van al zijn egoïsme en valse schaamte door zich te laten zenden in de wereld om een instrument te worden van de zoekende liefde van God tot eer van Zijn genade.

Allen die op deze wijze de Heer Jezus aannamen en die bereid waren in Zijn voetstappen te gaan en Zijn smaadheid te dragen, ontvingen de Heilige Geest.

Waar werden Paulus en Silas vervuld met de Geest?

In de gevangenis; ze zongen psalmen.

Waar werd Petrus vervuld van de Geest?

Voor het Sanhedrin, toen hij gehoorzaam was aan de Heiland.

Ook het grote gebod der liefde staat in dienst van deze zending in de wereld.

Nadat de discipelen geruzied hadden over de plicht tot voetwassing, wies Jezus hun de voeten. Toen sprak Hij het woord: Een nieuw gebod geef ik U, dat gij elkander liefhebt; gelijk Ik u liefgehad heb; dat gij ook elkander liefhebt.

Direct daarna volgt: Hieraan zullen allen weten, dat gij leerlingen van mij zijt, indien gij liefde hebt onder elkander.

Jezus zoekt de wereld.

Als Hij het liefdesgebod geeft, zoekt Hij daarin de wereld. Het is Hem er niet om te doen een vroomheidscoeterietje te vormen. Jezus is voor de wereld gestorven en zoekt de wereld te winnen voor Zijn Vader. Ook de liefde van de

leerlingen is stem en woord en sprake en zending met de daad.

Datzelfde vinden we in het hogepriesterlijke gebod: Gelijk Gij mij gezonden hebt in de wereld, heb Ik hen gezonden in de wereld. . . .

. . . opdat zij één zijn, gelijk Wij één zijn . . . opdat de wereld erkenne, dat Gij Mij gezonden hebt. . . .

De liefde draagt als het goed is een missionair karakter en op deze liefde schenkt God direct de Heilige Geest.

Op twee manieren is het fout gegaan met deze gehoorzaamheid binnen het vaderlandse protestantisme. Men liet de stroom des Geestes doodlopen op verkerkelijking en verinnerlijking. Men begon óf de kerk óf de persoonlijke vroomheid te zien als eindpunt van Gods wegen. Of de kerk óf de persoonlijke verhouding tot God werden gecultiveerd, vertroeteld, en verrijnd.

Toen is het misgegaan.

God heeft de gave des Geestes ingehouden.

In de kerk braken twisten los.

En in het persoonlijke leven, maakte de blijdschap van het geloof plaats voor zwaarmoedigheid en onzekerheid.

Een rivier, die een poel wordt, gaat stinken.

Een lichaam, dat al maar voedsel krijgt en er niets mee doet, wordt ziek en gaat dood.

Een kerk, die al maar mooie preken hoort en zich niet gehoorzaam onderwerpt aan de zoekende liefde van Christus, laat zich niet vrijmaken en blijft gebonden en de mooie preken gaan werken als een langzaam sluipend vergif.

Alleen wanneer het tot de kerk en de kerkmens gaat doordringen, dat de Here Jezus deze wereld zoekt, (heus: DEZE wereld) zal alles weer ten goede wenden. Dan zal er gebed komen, en de vraag om nog verwaardigd te worden gezonden te zijn. Als de Here ons nog gebruiken wil, zal op (niet om) onze gehoorzaamheid de Geest terugkeren.

Dan zullen we ontdekken, dat we in deze gehoorzaamheid, waarin we met Paulus zoeken of we misschien "enigen" behouden mogen, onze verlossing zich pas werkelijk en echt voltrekt.

Dat wil niet zeggen, dat wij allen heel goed van de tongriem gesneden moeten zijn.

Sommigen ontvangen de Heilige Geest in hun mond.

Anderen ontvangen Hem in de vingertoppen (Bezaleel en Aholiab).

Ook zo worden ze tot getuigen.

PSALM 122

1-3 Wat was ik blij toen men mij zei:

„wij gaan op weg naar 's HEREN huis",

mij nodend in het feestgedruis:

„ga met ons mee en doe als wij!"

Jerusalem, o heerlijk oord,

wij gaan nu binnen door uw poort;

op uw gebied staan onze voeten!

Wél saamgevoegde Koningsstad, (Ps. 48:3)

die ik altijd heb liefgehad,

Jerusalem, u mag ik groeten!

4-6 De stammen trekken daarheen op,

de stammen van Zijn Israël,

om 's HEREN Naam, op Zijn bevel,

te loven ginds op Sions top,

omdat de zetels van 't gericht

voor Davids huis daar zijn gesticht

en zulv're rechtspraak heerst daarbinnen.

Bidt met eenparig sterke stem

om vrede voor Jerusalem

en rust voor al wie het beminnen.

7-9 Dat vrede in uw vesting zij;

achter uw wallen vreugd en lust;

binnen uw burchten veil'ge rust;

dat grote welvaart u verblij!"

Om vriend en broeder zal ik nu

gaan zeggen: „vrede zij in u!"

Nooit moge wrevel in u wroeten,

Om 's HEREN huis, in u gebouwd,

waar onze God Zijn woning houdt,

wil ik het goede voor u zoeken.

Haarlem

J. Klein Fzn.

(Uit kerkbode Noord-Holland 17 juni 1967)

Over de Open Brief

In het Geref. Kerkblad voor Overijssel enz. schreef ds. Hagens van Bussum een artikel waarin hij drie opmerkingen maakt die ik hier graag doorgeef.

Het zijn deze drie:

1e Laten wij in ons Kerkelijk handelen toch Kerkelijk gereformeerd blijven tegenover opduikende open brieven en dergelijke.

Er is een tendens, verklaringen op te stellen, getuigenissen, naast onze Kerkelijke belijdenisschriften, in welke verklaringen men dan ruimte eist voor een bepaalde visie. Zulke nieuwe „formulieren" hebben wij **niet** in onderzoek te nemen. Geeft iemands „open brief" ernstige reden tot ongerustheid, dan moet de schrijver geconfronteerd worden met onze Kerkelijke belijdenis: „Aanvaardt u die nog als in alle stukken overeenkomstig Gods Woord? Handhaaft u uw ondertekening?" En hier moet de beslissing vallen! 2e Laten wij in ons Kerkelijk handelen toch Kerkelijk gereformeerd blijven ook in onze reactie op independentistisch optreden.

Hier en daar wordt het zelfstandig karakter van de plaatselijke gemeente niet meer schriftuurlijk beleden. Gods gave van een Kerkelijk samenleven, een eenheid in Kerkverband, een Kerkverbond wordt miskend. Maar in diezelfde strik van independentisme valt men als na een (soms korte, soms wat langere) moeizame worsteling binnen de plaatselijke gemeente nu maar opgeroepen wordt tot vrijmaking. Ook dan wordt de zegen van het Kerkverband niet meer beleden, ook al is men een keer ter classis of zelfs ter part. syn. geweest.

Er moeten niet brochures verschijnen van individuele Kerkleden, die een nieuwe vrijmaking aankondigen en verklaren, eer nog verschenen zijn de rapporten en officiële uitspraken der meerdere vergaderingen.

Eerst wanneer met hen die dwalen de weg ten einde toe gegaan is, is niet alleen ons gehele gereformeerde volk gealarmeerd en al meer tot kennis van de waarheid gekomen, maar is ook met de dwalende broeder(s) gehandeld naar Christus' wil.

Trouw zijn aan de Heer der Kerk dwingt ons nog niet tot een wedloop met de tijd.

3e Laten wij in ons Kerkelijk handelen toch Kerkelijk gereformeerd blijven, ook hierin, dat we niet alleen met woorden, maar ook metterdaad jegens elkander bewijzen dat we geloven in Jezus Christus, de enige Heer en Bisschop der Kerk.

Wij geloven dat de gemeente van Hem is; dat Hij haar bewaart en beschermt; dat Hij, meer dan wij, haar noden kent; maar óók, **niet** meer dan wij, maar Hij **alleen** haar in haar nood kan helpen en redden.

Dat dit geloof niet uitschakelt onze activiteit, mag ook uit het bovenstaande duidelijk zijn; maar in onze geloofsstrijd weten we: **niet** wij bewaren Gods Kerk!

We lopen óók niet blindelings mensen na; we geven aan die niet zo maar steeds weer ons vertrouwen.

De vrijmaking van 1944 was er waarlijk **niet**, omdat K. Schilder zei: „Ik val aan, volgt mij!" Ook in de komende tijd zal er geen enkele Kerkelijke beslissing mogen zijn, op bevel van wie ook.

Wij wachten onze bevelen van de Here Jezus Christus.

En meer dan ooit zullen we moeten bidden om de leiding van Zijn Geest!

De weg ten einde toe aflopen.

In „Onder de Lelie", officieel orgaan van de geref. kerk van Zwolle schreef ds. C. G. Bos het volgende:

Gedurig is me de laatste weken, als ik in de wijk werkte, de vraag gesteld: „Wat is dat toch, dominee, in het kerkelijke leven, dat we horen van scheuring hier en scheiding daar?". Bijzonder groot is ook wel de verontrusting over wat zo heel dicht bij ons in Kampen plaats vond, dat daar 2 ouderlingen de gemeente weggeroepen hebben van achter de kerkeraad en diensten zijn gaan beleggen in „de Hanzestad" en dat met steun van prof. Kamphuis. Dat dit zeer ver

streckende consequenties kan hebben, begrijpen we allemaal.

We behoeven alleen te denken aan de jaarlijkse Theologische Hogeschooldag en de bidstond, die de avond tevoren door de kerkeraad van Kampen uitgeschreven wordt. Welke kerkeraad gaat een bidstond uitschrijven? Misschien twee kerkeraden? Daar zitten we midden in de verwarring. Voor ons is de moeite, dat wij plaatselijke omstandigheden niet precies kunnen beoordelen. Wij zullen ons echter wel terdege rekenschap moeten geven van de normen, zoals die gelden voor het kerkelijke leven. En dan moet dit onder ons vaststaan dat het beleggen van eigen, aparte kerkdiensten alleen geoorloofd is, wanneer er duidelijk zulk een verharding in zonde openbaar geworden is, dat we moeten zeggen: Christus zelf roept van achter de ontrouwe kerkeraden weg. En dan zal ook de onder ons geldende kerkelijke weg ten einde toe moeten zijn afgelopen.

Met dat al zitten we in de verwarring. En daarbij behoeven wij het heus niet van mensen te verwachten en van colleges en vergaderingen. Want de verblindende van de zonde werkt zo door, dat mensen, die alleen maar begeren de Here te dienen naar Zijn Woord, toch lijnrecht tegenover elkaar komen te staan en elk voor zich diep van hun zaaksgerechtigheid overtuigd zijn.

Inderdaad zo staat het: we mogen een kerk niet verlaten tenzij Christus ons daar weg roept omdat die kerk Hem verliet en een synagoge van Satan werd.

KERKNIEUWS

Beroepen: te Brunssum-Treebeek: Ds. T. Dekker te Goes; te Bedum: Ds. J. W. Beekman te Hilligersberg-Straatweg.

Ds. M. van Dooren. Zondag 13 augustus j.l. werd Ds. M. van Dooren te Vlaardingen bevestigd in het ambt door Ds. H. van Tongeren van Maassluis. Deze bediende het Woord uit Efeze 6:18-20. 's Middags deed Ds. van Dooren intrede met een preek over Hebreëen 3:1-6. Na de dienst spraken verschillende aanwezigen de nieuwe predikant toe.

Classis 's-Gravenhage. De classis 's-Gravenhage heeft na brede discussie met 16 tegen 5 stemmen besloten de afgevaardigden van de kerkeraad-scriba J. Hensen van 's Gravenhage-Loosduinen, die bij haar een credentiebrieven hadden ingediend, te ontvangen.

Zoals bekend had de classis tijdens een vorige zitting besloten de afgevaardigden van 's Gravenhage-Loosduinen niet te ontvangen, omdat deze kerkeraad een classisbesluit inzake de leer niet had opgevolgd. Enige tijd daarna riepen enkele ouderlingen, waaronder br. J. Hensen, de gemeente op zich los te maken van de h.i. ontrouwe ambtsdienst van de kerkeraad.

Generale Synode. Dinsdag 15 augustus j.l. kwam de synode van Amersfoort-West na het zomerreces weer bijeen. Na het openingswoord van de praeses werden de ingekomen stukken gelezen. Het schrijven van de P.S. Noord-Holland, waarin verzocht werd terug te komen op het besluit Ds. B. J. F. Schoep niet te ontvangen, werd in handen gesteld van een commissie ad hoc, bestaande uit leden van Commissie V.

Hierna ging de synode in commissie-verband vergaderen.

In de zitting van **donderdag 17 augustus** werd het rapport van Commissie III gelezen, inzake de correspondentie met de Presbyteriaanse kerken in Korea. De commissie stelde o.m. voor aan de General Assembly van genoemde kerken een brief te zenden, waarin o.a. wordt aangetoond, dat het lidmaatschap van de Gereformeerde Oecumenische Synode, dat door de Presbyteriaanse Church in Korea wordt begeerd, niet met de gevraagde correspondentie kan samengaan, en waarin tevens gewezen wordt op de gevaren, gelegen in toetreding tot de I.C.C.C.

Na brede discussie werd de gehele zaak weer naar de commissie terugverwezen. Ook de behandeling van een bezwaarschrift van br. K. Kruyswijk te Scheveningen werd opgeschort.

Als laatste kwam in deze synode-week aan de orde het punt Geestelijke verzorging van militairen. Donderdagavond werd het betreffende rapport gelezen. **Vrijdagmorgen 18 augustus** begon de discussie, welke die dag nog niet tot een afsluiting kwam.

Kampen. In de Kamper Kerkbode van 10 aug. was het volgende te lezen:

Zoals U kunt weten, geachte lezers en lezeressen, ontving ondergetekende van bovengenoemde kerkeraad *) een verzoek om de handtekening onder de Open Brief terug te nemen of indien zulks niet mogelijk was toch enige helderheid te verschaffen over enige punten in de Open Brief die door de broeders W. C. v. Dijk en D. J. Gritter naar voren gebracht waren in hun schrijven aan de gemeente van Kampen.

Deze gewezen ouderlingen schreven aan U over de ondertekenaars het volgende:

- Zij ontkennen, dat onze Heer Jezus Christus door de vrijmaking in 1944 en de volgende jaren een nieuw werk van kerkreformatie ten uitvoer heeft gelegd.
- Zij ontkennen dat Hij door de vrijmaking genadig heeft ingegrepen en Zijn volk opnieuw in de vrijheid heeft gesteld.
- Zij ontkennen dat de vrijmaking zou geweest zijn een zich voegen bij of een bewaard blijven bij de éne ware kerk die onze geloofsbelijdenis overeenkomstig de Schrift kent.
- Zij ontkennen dat alles niet alleen, zij spreken ook schamper van een vrijmakingsideologie en van een religieus zeer gevaarlijk vrijmakingsgeloof, dat zelfs gesteld wordt tegenover het ware geloof dat het vertrouwen alleen op de Here Jezus stelt.

Daar ook volgens de broeders uit Vollenhove-Kadoelen velen het bovengeciteerde in de Open Brief lezen en daardoor verontrust zijn zou h.i. een nadere verschaffing van helderheid daarover kunnen bijdragen tot herstel van de vrede.

Op dit vriendelijk gesteld en broederlijk schrijven heeft ondergetekende het volgende geantwoord.

J. O. Mulder,
Geref. Predikant.
Tel. 05292-3780.

Kampen, 7 augustus 1967
Burgwal 69

Aan de kerkeraad der Geref. Kerk
te Vollenhove - Cadoelen.

Geachte broeders,

Uw schrijven, gedateerd 5-7-1967 werd door ondergetekende in goede orde ontvangen. Voor de vriendelijke en broederlijke toon daarvan betuig ik m'n hartelijke dank.

Om maar direct met de deur in huis te vallen: U schrijft over spanningen in het kerkelijk leven die vooral **ontstaan** zouden zijn na het verschijnen van de „Open Brief aan de Tehuisgemeente” in Groningen-Zuid, en die tot een breuk zouden geleid hebben in Kampen.

De werkelijkheid is dat de ondertekening van die Open Brief niet de **oorzaak** was van de breuk, maar aanleiding was dat de scheur **zichtbaar** werd.

Dat de spanningen al lang aanwezig waren in Kampen, eer dat er sprake was van een Open Brief, is U allen zeer bekend.

De oorzaak hiervan was verzet tegen de prediking in Kampen, al enkele jaren aangevoerd vanuit en door de Gesprekskring. Ik moge U hiervoor verwijzen naar de toespraak op de kerkeraadvergadering te Kampen van woensdag 19 juli j.l. door ondergetekende gehouden in verband met het al of niet terugnemen van de handtekening, welke toespraak U als bijlage bij deze brief gelieve te ontvangen.

Wat het verschaffen van helderheid omtrent bepaalde punten in het schrijven van de broeders W. C. van Dijk en D. J. Gritter betreft, deze wil ondergetekende U gaarne geven. Dat Uw vragen daarom geen ongepaste bemoeizucht is, maar een broederlijk appèl, is uit heel Uw brief te proeven.

De wijze waarop de beide broeders de Open Brief interpreteren is uiteraard geheel voor hun rekening. Ondergetekende wil over de door U geciteerde punten de volgende opmerkingen maken, en wel deze:

Was de Vrijmaking een werk van Reformatie als in de zestiende eeuw? Als in 1834? Als in 1886?

Reeds bij deze drie Reformaties is het zaak om met onderscheiding te spreken.

In 1517 en volgende jaren bracht de HERE Zijn volk, dat met heel de Roomse Kerk van het evangelie vervreemd en gevangen was in ongelooft en bijgeloof, door Zijn Geest en Woord terug tot de waarachtige kennis en vreze des Heren. Luther zei toen: „Het Woord Gods is toen teruggekeerd”.

Dat was in 1834 reeds anders. Toen waren er in de Herv. Kerk nog trouwe herders en leraars. Mannen als Scholte en Brummelkamp, Van Velzen, en Hendrik de Cock niet te vergeten. Het

volle Woord Gods, de Geref. Belijdenis waren onder de kerkleden nog zéér goed bekend. Die trouwe leraars zijn toen uitgeworpen en anderen hebben zich met hen van de Hervormde Kerk afgescheiden. Zo verkregen ze vrijheid om als kerk de Here te dienen naar Zijn Woord.

Weer anders lagen de zaken in 1886/87. Toen hebben getrouwe herders en leraars, opzieners en diakenen het synodale juk afgeworpen. Als men dit Reformatie noemt heb ik er geen bezwaar tegen dat men dit doet.

Maar het was anders dan in 1517. Het was niet een terugkeren van het Woord Gods in een totaal vervallen kerkstaat.

En dat was ook in 1944 niet zo. U had toch in Vollenhove-Cadoelen een goed kerkelijk leven? De getrouwe bediening van het Woord, de rechte bediening van de sacramenten, de rechte oefening van de kerkelijke tucht: De gemeente wandelde toch in de wegen des Heren? Toen wilde men U leringen opdringen waarover in de Geref. Kerken altijd verschil van gevoelen was geweest. U hebt toen toch niemand uitgeworpen, die gewillig die leer aanvaardde? U hebt alleen op de classis Zwolle niet meegedaan aan het heenwenden van de toen ten onrechte geschorste ambtsdragers van Kampen. En u hebt met hen en anderen de samenwerking in classicaal verband voortgezet.

Dat was goed! En dat staat ook in de „Open Brief”. Dat noemt de Open Brief gehoorzaamheid aan Gods geboden. Maar door die daad te stellen bent U toch gewoon gebleven die U was en gewoon als Geref. Kerk doorgedaan, als kerkeraad en gemeente.

En zoals het in Vollenhove is gegaan, ging het ook in Hattem. In Hattem kwam er in 1944 door de vrijmakingsdaad geen Reformatie. We hadden ons door Gods genade daarvoor toch niet van het goede pad laten afbrengen, zodat we naar de goede weg moesten teruggeroepen worden? Er was deformatie bij hén, die de synode achterna gingen!

Er zullen misschien ook wel kerken geweest zijn waarin de prediking verdord was en daardoor het leven des geloofs ingezonken was en waarin tengevolge van de vrijmaking het volle evangelie weer werd gebracht en het geloofsleven ging bloeien. Waar dat geschiedde kan men er inderdaad van spreken dat daar door de vrijmaking reformatie kwam.

En zeer zeker gaf God in de dertiger jaren door de dienst van mannen als Schilder, Janse, de Graaf, Vollenhoven e.a. reformatie. Door de dienst van deze mannen leerden velen beter verstaan wat geloof en genade en kerk waren. Wanneer nu de Vrijmaking als daad van het verwerpen van de bovenschriftuurlijke leeruitspraken en de daaruit voortvloeiende schorsingen reformatie genoemd wordt, dan heb ik, zoals ik reeds zeide, daar geen bezwaar tegen. Maar nu moeten we daarbij wel goed voor ogen houden dat wat in de kerk van Vollenhove en van Hattem geschiedde, een blijven was bij het oude. Zoals Uw vroegere herder en leraar, wijlen prof. Schilder niet moe werd ons steeds voor te houden: Vrijmaking is niet een nieuw begin, maar een blijven bij het oude. Niet een nieuw begin maken door ons af te scheiden van degenen die niet van de kerk zijn, maar juist blijven bij het oude door je vrij te maken van menselijke en ongoddelijke bindingen.

En daarvan broeders, wens ik mij nog steeds vrij te houden. En dan ook van binding aan menselijke beschouwingen over feiten in de geschiedenis van de Kerk! Feiten waaromtrent God Zich niet geopenbaard heeft en waarin mensen een rol speelden, al of niet geleid door de Heilige Geest.

En hiermee komen we op het dusgenaamde vrijmakingsgeloof. De broeders W.C. van Dijk en D.J.Gritter beluisterden in het spreken daarvan een schamper spreken. Ten onrechte. Het is maar de vraag hoe je hoort of leest. Het is een leggen van de vinger bij een wondeplek in het leven onzer kerken, n.l. dat men bezig is, gelijk uit de reacties en de bepaalde interpretaties duidelijk blijkt, om van de Vrijmaking een werk Gods te maken dat we te geloven en belijden hebben.

En dat is in de strijd met wat we in Zondag 7 op grond van de Schrift van het waarachtig geloof belijden. Daar wordt toch door ons allen beleden dat een waar geloof is een stellig weten waardoor ik voor waarachtig houd **alles wat God in Zijn Woord geopenbaard heeft!**

Niets meer, en niets minder.

Niet meer. Want wat is een christen nodig te geloven? Antwoord: Al wat ons in het Evangelie beloofd wordt, hetgeen de artikelen van ons al-

gemeen en ongetwijfeld christelijk geloof ons in een hoofdsom leren. Waarop de Apostolische geloofsbelijdenis volgt, die niets anders is dan een loflied op de grote en machtige daden van God, die hun hoogtepunt en kerninhoud vinden in die daad der liefde Gods, die in het niet sparen van Zijn eigen Zoon tot het uiterste ging.

Zo spreken we als we met het hart geloven. Want alleen op wat God gezegd heeft in Zijn Woord en ons zó geopenbaard heeft van Zijn grote werken, heeft het geloof betrekking. Niet op daden door ons verricht, hoe goed die ook geweest mogen zijn.

Niet dat we niet gelovig over de vrijmaking mogen en kunnen spreken. Dat moet zelfs. We mogen dankbaar erkennen dat we, toen we voor een beslissing geplaatst werden, door Gods genade de goede keuze hebben mogen doen. Maar tegelijk zullen we ook, met Zondag 24, van onze vrijmakingsdaad moeten belijden dat ze gans onvolkomen en met zonde bevestigd was. En in hoeverre die daad in God gedaan werd en uit het geloof geschiedde, wordt pas op de dag der dagen openbaar.

Om nu terug te komen op de vrijmaking. Omtrent die daad heeft ondergetekende, om met de Open Brief te spreken, nog altijd een goed geweten voor God. Het was een daad die hij persoonlijk én met zijn kerkeraad en gemeente in gehoorzaamheid verrichtte.

Maar vraag niet met welk een ellendigheid en zwakheid ze gepaard ging!

Welnu, broeders, om van zulk een daad, door zondige mensen verricht, een werk des Heren te maken als ware ze een verlossing van het volk des Heren uit het diensthuis van Egypte (denk aan het spreken van de vrijmaking als een genadig ingrijpen van God waardoor Hij Zijn volk opnieuw in de vrijheid stelde), dat is vrijmakingsgeloof. Dit geloof houdt in, dat wie zo niet spreekt moet geacht worden Gods Woord en de belijdenis niet na te spreken. En dat wie zich op verschillende terreinen van het leven niet door die daad van vrijmaking laat beheersen, geacht wordt in de grond der zaak Jezus niet te volgen, en niet gezond te zijn in het geloof.

Maar een dergelijk geloof ten aanzien van de vrijmaking is niet naar de Schrift. En het is daarom religieus gevaarlijk. Het is een uiting van Judaïsme. Van de oude zonde van het: „des Heren tempel, des Heren tempel zijn deze”. Indien zo van de vrijmaking moest worden geloofd zou een artikel daarover in onze geloofsbelijdenis moeten worden opgenomen en zou van alle christenen in de wereld geëist moeten worden dat ze zo geloofden. Maar Christus beveelt ons niet zo te geloven. Inhoud van het door Hem geëiste geloof zijn Gods grote daden, **voorzover en zoals die in de Heilige Schrift beschreven worden.**

Wie ons tot dit geloof (aangaande de vrijmaking) willen dwingen zijn meense. Bewijs daarvan is wat er nu in Kampen is gebeurd. De broeders W. C. van Dijk en D. J. Gritter weigerden langer met ons te vergaderen, niet op grond van enig punt der leer, maar omdat we hun beschouwingen over persoonlijke daden in de geschiedenis der kerk, nl. de vrijmaking, niet delen en laten opdringen.

Daartegen was nu de Open Brief gericht. En gelijk nu gebleken is, terecht.

Daartegen te waarschuwen en bij die wondplek de vinger te leggen, dat was de bedoeling waarmee ondergetekende zijn handtekening plaatste onder de Open Brief. Om de kerken te dienen.

Niemand heeft tot dusver iets uit de Schrift of uit de belijdenis daarop gegrond, naar voren gebracht op grond waarvan de kerkeraad van oordeel was met mij te moeten handelen. En zoals u weet staat het aan het oordeel des kerkeraads of een dienaar des Woords onder suspicie staat.

Hiermede hoopt ondergetekende de door u gevraagde helderheid verschaft te hebben.

Met hartelijke broedergroet,
uw broeder in Christus,
(wg.) J. O. Mulder.

*) n.l. van Vollenhove-Kadoelen.

V.G.S.U.

Als U in september hoopt te gaan studeren aan de Rijksuniversiteit te Utrecht en lid wilt worden van de Vereniging van Gereformeerde Studenten te Utrecht, kunt U zich tot 5 september a.s. schriftelijk aanmelden bij Mej. S. M. R. Hoekstra, h.t. ab-actis der V.G.S.U., Prof. Dr. Magnuslaan 3, Utrecht.

Op dinsdag 5 september a.s. wordt U te 14.00 uur verwacht op de zolder van het Universiteits-

huis, Lepelenburg 1, Utrecht. Verdere inlichtingen te verkrijgen bij dhr. B. van der Wildt, Laurens Costerplein 18, Amersfoort, Tel. 03490-14112 bij de ab-actis.

ADRESSEN

Ds. E. Koop, Kerkstraat 2, Daarlerveen (post Vroomshoop), tel. (05498) 2637; **Ds. P. P. Goossens**, Jan van der Heydenstraat 14, Amersfoort, tel. (03490) 19633. **Winschoten**: scriba: K.C. Kamminga, S.H. Schortinghuisstraat 5, Winschoten; **Stadskanaal**: scriba: K. Dijkstra, Gelderselaan 116, Stadskanaal, tel. (05990) 3163; **Schouwerzijl**: p/a Geref. Pastorie, Schouwerzijl. **Zaltbommel**: P. C. van Wijk, Gasthuisstraat 33, Zaltbommel, tel. (01480) 2245. **Zutphen**: Scriba: K. C. F. Stolper, Bonendaal 34, Warnsveld, tel. (05750) 6860.

Herdruk verschenen van:

VERANTWOORDING van wedervaren en optreden ter Generale Synode van Amersfoort, afgelegd aan de P.S. van Noord-Holland, door ds. H. van Ommen te Zaandam.

Deze brochure te bestellen:

- a. door bijsluiting van f 2,- aan postzegels (uitsluitend in een brief);
- b. door overschrijving van f 2,- op postrekening 814226 t.n.v. Copiëerinr. v. d. Berg te Kampen.

Copiëerinrichting v. d. Berg, Postbus 27, Kampen.

Redactieleden:
Ds. H. AMELINK, Dr. J. BOSCH,
P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Drs.
J. G. VAN OORD, Dr. P. G. SMELIK,
Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:
Ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Geref. Persvereniging „Opbouw”:
adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:
Drukkerij Steenberg,
Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementenprijs
f 12,- per jaar (bij vooruitbetaling)
Zeist. Giro 233117.
Advertentieprijs 20 ct. per mm
Familieberichten 15 ct. per mm

**ART. 37 DER NEDERLANDSE GELOOFSBELIJDENIS
GETOETST AAN DE HEILIGE SCHRIFT.**

Enige onjuistheden hierin schriftuurlijk aangetoond door H. W. den Haring.

Toezending na ontvangst van f 1,50 op giro 346974 van Comité tot verbreiding van de Waarheid der Schriften, Raephorststraat 20b, Rotterdam-11.

ER IS NODIG	70.000.--
ONTVANGEN	<u>12.875.--</u>
BLIJFT NOG NODIG	57.125.--

*Helpt U mee die kerk bouwen
of blijft U „neutraal in woord en daad?”*

GIRO 1.355.296

Geref. Kerk (vrijg.) Dronten